

Information om rättigheter och verkställighetens innebörd till intagna i polisarrest

---

Beslutet i korthet: JO har utrett om, när och hur intagna i polisarrest informeras om sina rättigheter och om verkställighetens innebörd.

Av utredningen har det framkommit att man vid cirka hälften av polismyndigheterna överlämnar Rikspolisstyrelsens och Riksåklagarens informationsblad (Information till dig som är misstänkt för brott och som därför har berövats friheten) i samband med intagningen i arresten. Vid övriga myndigheter är rutinerna skiftande och i vissa fall bristfälliga. Det framstår t.ex. i många fall som otydligt vem som ansvarar för att informationen lämnas. Det finns, såvitt framkommit, inte någon särskild ordning för information till personer som är frihetsberövade av andra skäl än misstanke om brott.

I beslutet framhålls att ett frihetsberövande är ett allvarligt ingrepp i den personliga friheten och att det är mycket angeläget att den som har berövats friheten ges information om sina rättigheter. Det är bl.a. en förutsättning för han eller hon ska kunna göra dessa rättigheter gällande. Den 1 juni 2014 infördes nya bestämmelser i förundersökningskungörelsen om information till personer som är misstänkta för brott. Informationen ska vara på ett språk som den intagne förstår och, när det gäller anhållna och häktade, vara skriftlig. Den intagne ska ha tillgång till informationen under hela frihetsberövandet.

Enligt JO:s mening bör även informationen till personer som är frihetsberövade av andra skäl än misstanke om brott lämnas skriftligen, och naturligtvis på ett språk som den intagne förstår. All information ska dessutom vara utformad så att den är klar och tydlig och lätt att förstå. Om det finns behov av det bör den kompletteras med muntlig information.

I beslutet framhålls också att det är viktigt att information om rättigheterna lämnas i så nära anslutning till frihetsberövandet som möjligt; den bör lämnas senast i samband med att den frihetsberövade tas in i arresten.

Det är enligt JO angeläget att Rikspolisstyrelsen verkar för att det införs rutiner hos polismyndigheterna som innebär att intagna får del av informationen på ett rättssäkert sätt. Rikspolisstyrelsen har upplyst om att man har för avsikt att ta fram en ny föreskrift för polisarrestar med bestämmelser om när och hur information om rättigheter ska lämnas till intagna. Med hänsyn till att det handlar om grundläggande rättigheter är det viktigt att detta sker skyndsamt. En ny föreskrift och förbättrade rutiner, tillsammans med de nya bestämmelserna i förundersökningskungörelsen, bör leda till att informationen till intagna förbättras.

Bakgrund

Under perioden oktober 2011 till juni 2013 inspekterade JO 29 polisarrester hos 14 polismyndigheter. Vid inspektionerna granskade JO bl.a. om, när och hur intagna i arrest informeras om sina rättigheter och verkställighetens innebörd.

Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren tog 2008 fram informationsbladet Information till dig som är misstänkt för brott och som därför har berövats friheten. Informationsbladet är översatt till ett fyrtiotal språk och upplyser om vissa rättigheter under frihetsberövandet, bl.a. rätten att få veta vad man är misstänkt för och varför man har frihetsberövats samt om rätten till försvarare och hälso- och sjukvård.

Vid JO:s inspektioner kontrollerades bl.a. om informationsbladet överlämnas till frihetsberövade. I en del polisarrester delades informationsbladet regelmässigt ut till de intagna, i andra var bladet uppsatt på väggen vid inskrivningsdelen av arrestlokalen. Inspektionerna visade dock att man vid vissa polisarrester inte kände till att det finns ett informationsblad och att det är oklart när och hur information om rättigheter och verkställigheten lämnas. Det framkom även att det sällan dokumenteras om information hade getts till den intagne.

Vad gäller frihetsberövade som placeras i arrest av andra skäl än misstanke om brott har Rikspolisstyrelsen inte fastställt någon särskild mall för information eller någon rutin för hur information ska lämnas.

Utredning

Med anledning av vad som framkommit om hur polismyndigheterna informerar om rättigheter och verkställighetens innebörd till intagna i arrest beslutade JO att saken skulle utredas inom ramen för ett initiativärende.

Rikspolisstyrelsen anmodades att, efter att ha inhämtat upplysningar från polismyndigheterna, yttra sig över hur polisen säkerställer att intagna i arrest får information om sina rättigheter och verkställighetens innebörd i övrigt och hur detta dokumenteras.

Rikspolisstyrelsens yttrande

Upplysningar från polismyndigheterna

Rikspolisstyrelsen redogjorde i yttrandet för upplysningar från polismyndigheterna.

Polismyndigheten i Blekinge län

I länets arrester finns informationsblanketten som Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren tagit fram "Information till dig som är misstänkt för brott och som därför berövats friheten" (i fortsättningen benämnd RPS informationsblankett) uppsatt i inskrivningen på de vanligast förekommande språken. Blanketten har tidigare endast lämnats till de som inte talar svenska. För svensktalande intagna har informationen i stället lämnats muntligt. När RPS informationsblankett lämnats ut eller när motsvarande information har lämnats muntligen har detta noterats med en stämpel på tillsynsbladet. [– –]

Polismyndigheten Dalarna

I arresterna i Malung, Sälen, Vansbro och Mora delas RPS informationsblankett ut till de intagna i samband med ankomsten till arresten. Det finns emellertid ingen tydlig rutin för detta och att informationsblanketten delats ut dokumenteras endast i arresten i Mora vilket sker genom en notering i systemet DurTvå [den datoriserade rutinen för förundersökning och tvångsmedelshantering].

Vid arresterna i Ludvika och Borlänge finns rutiner för att dela ut RPS informationsblankett. När detta gjorts dokumenteras det på arrestantbladet.

I Avesta finns också rutiner för att dela ut RPS informationsblankett men dokumentationen sker i stället på avvisiteringsbladet.

Arresten i Falun öppnas endast i samband med större evenemang för att kunna förvara personer som omhändertagits med stöd av LOB eller polislagen och någon information tycks inte lämnas där.

Polismyndigheten Gotland

I arresten i Gotland finns RPS informationsblankett på svenska och engelska uppsatt mellan ytter- och innerfönstret i cellerna. Om den intagne talar något annat språk lämnas informationen särskilt. Det är endast i sistnämnda fall som detta dokumenteras eftersom den intagne i annat fall får del av informationen genom anslaget.

Polismyndigheten i Stockholms län

I City polismästardistrikt lämnas RPS informationsblankett till den intagne om det finns behov av det. Vanligen lämnas dock muntlig information om rättigheter och om verkställighetens innebörd löpande under utredningens gång. Viss information lämnas direkt vid frihetsberövandet och viss information senare. Dokumentation av att information lämnats sker i förhöret eller på arrestantbladet.

I Söderort och Norrort upplyses de intagna muntligen om sina rättigheter och om verkställighetens innebörd. Om den intagne inte talar svenska överlämnas RPS informationsblankett. Någon dokumentation sker inte.

De intagna vid arresten i Västerort informeras om sina rättigheter och anledningen till frihetsberövandet av stationsbefälet i samband med förmansprövning och insättande i arresten. RPS informationsblankett finns tillgänglig för de intagna i en pärm som de får möjlighet att läsa innan de sätts in i arresten. Vanligtvis dokumenteras det inte att informationen lämnats eftersom det alltid ska göras.

Roslagens och Nacka polismästardistrikt lämnar RPS informationsblankett till de intagna. Dokumentation av detta sker vid Roslagen genom anteckning i DurTvå eller på arrestantbladet. I Nacka saknas rutiner för dokumentation men där lämnas även muntlig information i samband med [...] förhör.

I Södertörns polismästardistrikt används RPS informationsblankett. I samband med att stationsbefäl gör förmansprövning av frihetsberövandet informerar denne också den intagne om grunden för frihetsberövandet. Händelser som rör de intagna dokumenteras på olika ställen beroende på vilken åtgärd eller händelse det är fråga om.

Vid arresten i Södertälje tycks det vara oklart vem som har ansvar för att informera intagna om deras rättigheter och om verkställighetens innebörd och sådan information tycks inte heller lämnas rutinmässigt.

Polismyndigheten i Gävleborgs län

I Gävleborg informeras de intagna i samband med inskrivningen genom RPS informationsblankett och genom att muntlig information lämnas. Det saknas dock rutiner för att dokumentera att information lämnats.

Polismyndigheten i Hallands län

I Hallands län informeras intagna när de sätts in i cellen genom att de får RPS informationsblankett. För intagna som inte talar svenska väljer man ibland att ge dem informationsblanketten i samband med förhör då tolk är närvarande för att eventuella frågor då också kan hanteras.

Dokumentation att information lämnats sker i Halmstad genom att arrestantbladet förses med en stämpel. I övriga arrestavdelningar i länet sker det i vissa fall genom en anteckning som fästs på celldörren och i vissa fall inte alls.

Polismyndigheten i Jämtlands län

Vid arresten i Östersund informeras intagna om sina rättigheter samt om verkställighetens innebörd antingen i samband med förhör, via vakthavande befäl eller av de som låser in den intagne. I arrestlokalen finns RPS informationsblankett på engelska uppsatt. Om den intagne inte talar engelska skrivs blanketten ut. Att informationen lämnats dokumenteras genom anteckning i arrestantbladets logg i DurTvå.

Vid länets övriga arrester lämnas informationen till intagna i samband med prövningen av frihetsberövandet eller vid förhör. Informationen lämnas muntligen men för de som inte talar svenska lämnas informationen skriftligt på hemspråket.

Polismyndigheten i Jönköpings län

I Jönköping informeras intagna genom att RPS informationsblankett överlämnas till den intagne i samband med ankomsten till arrestavdelningen. Om den intagne är berusad eller av annan anledning inte kan ta till sig informationen lämnas den i samband med det första förhöret. Vid en av länets arrestavdelningar finns en rutin att dokumentera på tillsynsbladet att information har lämnats till den intagne. Vid övriga arrester i länet kommer rutiner för sådan dokumentation att tas fram.

Polismyndigheterna i Kalmar län och Kronobergs län

I polismyndigheterna i Kalmar och Kronoberg överlämnas RPS informationsblankett till den intagne i samband med insättning i cellen eller strax därefter. Att överlämnande skett dokumenteras genom en stämpel på arrestantbladet.

Polismyndigheten i Norrbotten

I Luleå finns RPS informationsblankett anslaget på flera platser på väggarna i arrestkorridoren. Den delas inte regelmässigt ut till intagna men däremot informeras de muntligen om rutiner kring mat och rastning. Det finns en stämpel för att dokumentera att intagna fått del av informationen men det är oklart i vilken utsträckning denna stämpel används.

I Kiruna och Gällivare delas RPS informationsblankett ut till alla som frihetsberövats misstänka för brott. Detta dokumenteras i Kiruna genom anteckning på arrestantblad eller avvisiteringsblad. I Gällivare sker ingen sådan dokumentation.

I Kalix överlämnas RPS informationsblankett till de intagna som även informeras muntligt om övriga rutiner i arresten. Någon dokumentation av detta synes inte ske.

Vid arresten i Piteå delas RPS informationsblankett ut endast till de som inte talar svenska. Någon dokumentation av detta synes inte ske.

Polismyndigheten i Norrbotten har tillagt att man, med anledning av de skillnader som finns inom länet, har för avsikt att utarbeta nya riktlinjer och att deras uppfattning är att RPS informationsblankett bör delas ut till samtliga brottsmisstänkta.

Polismyndigheten i Skåne

Vid arresten i Lund finns en rutin som innebär att RPS informationsblankett läses upp för den intagne. Vid övriga arrester i länet är rutinen att informationsblanketten överlämnas till den intagne i samband med inskrivningen. I Malmö och Lund finns även blanketten anslagen i inskrivningen och i Kristianstad på insidan av celldörren.

Vid samtliga arrester i länet dokumenteras att information lämnats men det sker på olika sätt. I Malmö och Ystad används en blankett som tagits fram lokalt där även information om vissa tvångsmedel dokumenteras. I Helsingborg sker dokumentationen genom anteckning på arrestantbladets avvisiteringssida och i Lund och Kristianstad genom anteckning på tillsynsbladet.

Polismyndigheten i Södermanlands län

Vid arresterna i Södermanland får de intagna RPS informationsblankett och därutöver förklaras verkställighetens innebörd vid ett intagningssamtal. Dokumentation av att information har lämnats till den intagne sker på en "kvalitetssäkringsblankett" eller på blankett för förmansprövning om det är vakthavande befäl som beordrat att information ska lämnas.

Polismyndigheten i Uppsala län

I Uppsala finns en rutin att den intagne får skriftlig information på sitt språk redan vid inskrivningen. I inskrivningen finns också anslag för att påminna om att informationen ska lämnas. Att information om rättigheter och verkställighetens innebörd lämnats ska dokumenteras på arrestantbladet som i sin tur förs in i DurTvå.

Polismyndigheten Värmland

I polismyndigheten i Värmland finns en rutin att RPS informationsblankett ska lämnas till de intagna. För den som inte kan läsa eller som inte talar något av de språk som blanketten finns översatt till lämnas informationen muntligt. Enligt rutinen är det den som för in den frihetsberövade till polisstationen som ansvarar för att information lämnas. Detta ska också dokumenteras på aktomslaget till ärendet. Därtill finns angivet att förman ansvarar för att kontrollera att rutinerna rörande detta har följts. [– – –] [Det har framkommit att] rutinerna inte alltid efterlevs och det finns brister beträffande såväl informationen till intagna som dokumentationen av detta.

Polismyndigheten i Västerbottens län

I Västerbotten är rutinen att RPS informationsblankett lämnas till de intagna i samband med att de sätts in i arresten. Efter en tidigare inspektion av JO tog myndigheten fram en ny arrestantlogg vari en ruta finns för att dokumentera att information lämnats.

Polismyndigheten i Västernorrlands län

Vid arresten i Sundsvall informeras intagna som talar svenska muntligen om verkställighetens innebörd av de poliser som ingripit mot personen eller i samband med förmansprövningen. Det finns även en kopia av RPS informationsblankett uppsatt vid avvisiteringsbänken. De intagna som inte talar svenska får del av RPS informationsblankett eller informeras i samband med förhör då tolk närvarar.

I Härnösand informeras intagna av de poliser som ingripit mot personen. Förundersökningsledaren kontrollerar att detta är gjort genom anteckning i akten.

Vid arresterna i Kramfors och Sollefteå finns RPS informationsblankett uppsatt vid avvisiteringsbänken. Därtill lämnas ett exemplar av blanketten till den intagne. Att information lämnats dokumenteras genom notering på tillsynsbladet.

I Örnsköldsvik upplyses de intagna muntligen om sina rättigheter och om verkställighetens innebörd. Om den intagne inte talar svenska överlämnas RPS informationsblankett. Någon rutin för dokumentation finns inte.

Polismyndigheten i Västmanlands län

Polismyndigheten i Västmanland har en rutin där RPS informationsblankett överlämnas till den intagne i samband med att arrestantblad upprättas. Den som gör förmansprövningen av frihetsberövandet ska säkerställa att informationen lämnats. Enligt rutinen ska dokumentation av att information lämnats ske genom en anteckning på arrestantbladet.

Polismyndigheten i Västra Götaland

I polisområdena Storgöteborg och Älvsborg finns RPS informationsblankett anslaget i arrestlokalerna och vid polisområdena Storgöteborg och Fyrbodol finns därtill en rutin att alltid överlämna blanketten. Vid övriga arrester synes informationen främst lämnas muntligt t.ex. i samband med förhör.

I Storgöteborg och Fyrbodol dokumenteras att information lämnats genom anteckning på avvisiteringsprotokollet respektive tillsynsbladet. I de två övriga polisområdena saknas rutiner för dokumentation men i de fall det sker görs det genom notering i utredningsakten eller det s.k. bevakningsbladet.

Polismyndigheten har vidare tillagt att det pågår beredning av nya tjänsteföreskrifter som bl.a. avser rutiner i arresterna. Särskild uppmärksamhet kommer riktas mot frågor om information till intagna samt dokumentation av att sådan information lämnats.

Polismyndigheten i Örebro län

I Örebro lämnas RPS informationsblankett till de intagna i samband med införandet i arresten. För den som inte kan läsa eller som inte talar något av de språk som blanketten finns översatt till lämnas informationen muntligt i samband med förhör då tolk närvarar. Dokumentation av att information har lämnats sker genom att en kryssruta för detta ändamål fylls i på tillsynsbladet. Där anges även på vilket språk informationen lämnats.

Polismyndigheten i Örebro har vidare anfört att den har ett eget informationsmaterial där det förklaras vad som gäller beträffande bl.a. rutiner för utomhusvistelse, mattider och rutiner för hygien.

Polismyndigheten i Östergötlands län

Vid polismyndigheten i Östergötland finns inga enhetliga rutiner för när och hur information om rättigheter och om verkställighetens innebörd lämnas till intagna. Normalt lämnas sådan information i samband med förmansprövning, visitation eller vid insättandet i cellen. Det saknas vidare rutiner för hur dokumentation ska ske men förslag till nya rutiner är under utformning och utbildningsinsatser för stationsbefäl och arrestantvakter planeras. [– – –]

Rikspolisstyrelsens bedömning

Rikspolisstyrelsen konstaterade att det finns stora skillnader i tillvägagångssätt för hur och när information om rättigheter och verkställighetens innebörd lämnas samt hur detta dokumenteras. Enligt Rikspolisstyrelsen visade utredningen även att det ofta finns brister i rutinerna. Vidare anfördes bl.a. följande.

Det framtagna informationsbladet innehåller inte all den information som bör lämnas till en intagen i polisarrest. De intagna bör även informeras om signalanordningar och brandskydd samt vilka rättigheter och skyldigheter de har, t.ex. när det gäller utomhusvistelse och personlig hygien.

När det gäller intagna som är frihetsberövade utan att vara misstänkta för brott finns det inte någon särskild information eller rutin för hur informationen ska lämnas. Eftersom det är fråga om kortvariga frihetsberövanden, vanligtvis som längst åtta timmar, behöver informationen inte vara särskilt omfattande. Utöver upplysning om grunden för frihetsberövandet bör det vara tillräckligt att informera om möjligheten att underrätta närstående och om säkerheten i arresten.

Rikspolisstyrelsen uppgav avslutningsvis att man hade för avsikt att ta fram en ny föreskrift för polisarrester med bestämmelser om bl.a. när och hur information om rättigheter ska lämnas till intagna.

Rättslig reglering m.m.

Rättigheter för frihetsberövade

För den som misstänks för brott finns i rättegångsbalken ett antal preciserade processuella rättigheter. Som exempel kan nämnas rätten att anlita försvarare och i vissa fall få offentlig försvarare förordnad för sig (21 kap. 3 och 3 a §§), rätten att bli underrättad om misstanken och att få insyn i det material som rör utredningen (23 kap. 18 §), rätten till tolkning (5 kap. 6 §) och rätten till översättning (33 kap. 9 §). När någon grips eller anhålls ska den frihetsberövade få besked om det brott som han eller hon är misstänkt för och grunden för frihetsberövandet (24 kap. 9 §). Om det kan ske utan men för utredningen ska den frihetsberövades närstående underrättas vid gripandet (24 kap. 21 a §).

Den 1 juni 2014 trädde en ny bestämmelse i rättegångsbalken i kraft som anger att den som anhålls eller häktas har rätt att ta del av de omständigheter som ligger till grund för beslutet om anhållande eller häktning (24 kap. 9 a §).

Det finns också rättigheter som även gäller för intagna som har berövats friheten av andra skäl än misstanke om brott. Till exempel finns det i 15 § polislagen och 7 § lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. krav på att den frihetsberövade så snart som möjligt ska underrättas om anledningen till frihetsberövandet. I häkteslagen regleras bl.a. en intagens rätt till utomhusvistelse (2 kap. 7 §) och hälso- och sjukvård (5 kap. 1 §). När det gäller underrättelse till närstående finns bestämmelser i 3 § häktesförordningen avseende personer som frihetsberövats på annan grund än misstanke om brott, t.ex. vid omhändertagande för berusning, och i 17 a § polislagen avseende personer som är skyldiga att stanna kvar hos polisen vid vissa omhändertaganden och förhör. En utlännings rätt att underrätta och skicka meddelande till sitt hemlands konsulat regleras i 1 § lagen om underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten.

Europarådets kommitté mot tortyr (Committee for the Prevention of Torture, CPT) har lyft fram tre rättigheter som är av särskild vikt för en person som är frihetsberövad av polis: rätten att underrätta närstående om frihetsberövandet, rätten att ha tillgång till försvarare och rätten att ha tillgång till läkare. Dessa rättssäkerhetsgarantier bör enligt kommittén gälla från frihetsberövandets inledning, oavsett hur frihetsberövandet beskrivs i det nationella rättssystemet. (Se 2nd General Report [CPT/Inf (92) 3].)

Av Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om polisarrester (FAP 915-1) framgår vad en intagen i arrest ska tillhandahållas i fråga om sängutrustning, mathållning och personlig hygien.

Information om rättigheter till frihetsberövade

För vissa av de processuella rättigheterna finns det en uttrycklig skyldighet för myndigheterna att lämna information till den misstänkte. Enligt 12 § förundersökningskungörelsen (FUK) ska den som är skäligen misstänkt för brott, i samband med underrättelsen om misstanke, informeras om att han eller hon har rätt att anlita försvarare och att offentlig försvarare under vissa förutsättningar kan förordnas.

Den 1 juni 2014 kompletterades 12 § FUK med bestämmelser om ytterligare rättigheter en misstänkt ska informeras om, och när det ska ske. En misstänkt ska numera i samband med underrättelse om misstanke även informeras om rätten till insyn i utredningsmaterialet samt om rätten till tolkning och översättning. Han eller hon ska också informeras om sin rätt att inte behöva yttra sig över misstanken. En person som anhålls eller häktas ska dessutom enligt 12 a § FUK utan dröjsmål informeras om sin rätt att ta del av de omständigheter som ligger till grund för beslutet. Anhållna och häktade ska vidare utan dröjsmål informeras om rätten att underrätta närstående och om rätten till hälso- och sjukvård. Därutöver ska de underrättas om rätten att få anhållningsbeslutet prövat vid en häktningsförhandling och frågan om häktning omprövad av domstol.

All information ska lämnas på ett språk som den misstänkte förstår. För anhållna och häktade ska informationen dessutom vara skriftlig och få behållas under hela frihetsberövandet.

I 1 § andra stycket lagen om underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten finns en skyldighet att upplysa den frihetsberövade utlänningen om rätten att underrätta och skicka meddelande till hemlandets konsulat. Från och med den 1 juni 2014 gäller dessutom för utlänningar som är frihetsberövade med anledning av misstanke om brott att denna information ska lämnas skriftligen på ett språk som den intagne förstår och att informationen ska få behållas så länge frihetsberövandet varar.

Enligt 2 § häktesförordningen ska varje intagen i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal även informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår. Sådan information ska också lämnas vid andra tillfällen så snart det finns anledning till det. Vad som avses med informationsskyldigheten anges närmare i 1 kap. 10 § i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för häkte (KVFS 2011:2). Där sägs bl.a. att en intagen, i anslutning till att han eller hon tas in i häkte, ska informeras om de rättigheter och skyldigheter som han eller hon har, samt – om det inte är obehövt med hänsyn till frihetsberövandets karaktär och varaktighet – om häktets lokala rutiner och sjukvårdsverksamhet. Det anges även att informationen bör lämnas på ett språk som den intagne förstår, företrädesvis skriftligen. Informationen kan också lämnas genom skyltning eller i digitalt format.

Europarådets kommitté mot tortyr har redan 2002 angett att den som har frihetsberövats av polis bör informeras skriftligen och utan dröjsmål om samtliga rättigheter på ett språk som denne förstår. Vid sitt besök i Sverige 2009 preciserade kommittén denna ståndpunkt ytterligare och angav att åtgärder borde vidtas för att säkerställa att alla personer som grips av polis – av vilken anledning det än må vara – informeras om sina rättigheter i samband med frihetsberövandet (dvs. från den stund de är skyldiga att stanna kvar hos polisen). Muntlig information om rättigheter bör kompletteras med tillhandahållandet av skriftlig information omedelbart vid ankomsten till polisens lokaler. (Se bl.a. 12th General Report [CPT/Inf (2002) 15] och CPT/Inf [2009] 34.)

Även FN:s underkommitté mot tortyr (Subcommittee on Prevention of Torture, SPT) betonade vid sitt besök i Sverige 2008 skyldigheten för svenska myndigheter att säkerställa att alla personer som är skyldiga att stanna kvar hos polisen upplyses om sina grundläggande rättigheter (CAT/OP/SWE/1).

Dokumentation av att information har lämnats

Krav på dokumentation av vad som förekommer i frågan om bl.a. underrättelse till närstående finns i 27 § polislagen (prop. 2007/08:47 s. 21). I förundersökningar gäller dessutom ett dokumentationskrav enligt 20 § FUK. I 5 § häktesförordningen anges att det ska föras en journal som dokumenterar den intagnes verkställighet.

Bedömning

Information om rättigheter ska lämnas

Ett frihetsberövande är ett allvarligt ingrepp i den personliga friheten och det är mycket angeläget att den som har berövats friheten ges information om sina rättigheter. Det är bl.a. en förutsättning för att han eller hon ska kunna göra dessa rättigheter gällande.

Som har framgått i avsnittet om den rättsliga regleringen ska information lämnas dels om de processuella rättigheter som gäller vid misstanke om brott, dels om verkställigheten och behandlingen av den intagne.

Alla som tas in i en polisarrest ska få information om varför de har frihetsberövats, om rätten att underrätta en närstående och om hälso- och sjukvård. Därutöver ska nödvändig praktisk information lämnas om t.ex. mathållning och säkerheten i arresten samt, i förekommande fall, om rätten till utomhusvistelse. Utländska medborgare ska även få information om rätten att underrätta sitt hemlands konsulat och att vidarebefordra meddelanden till konsulatet.

En intagen som är misstänkt för brott ska dessutom underrättas om rätten till försvarare. Genom de nya bestämmelserna i förundersökningskungörelsen finns det också en uttrycklig skyldighet att informera om bl.a. rätten att inte behöva yttra sig över misstanken samt rätten att ta del av utredningsmaterial och de omständigheter som ligger till grund för ett anhållnings- eller häktningsbeslut. Att detta numera är författningsreglerat är välkommet.

Hur informationen ska lämnas

De nya bestämmelserna i förundersökningskungörelsen reglerar hur information ska lämnas till personer som är misstänkta för brott. Det finns alltså numera ett uttryckligt krav på att informationen ska vara på ett språk som den intagne förstår och, när det gäller anhållna och häktade, även på att informationen ska vara skriftlig och få behållas under hela frihetsberövandet. Samma regler gäller för information om underrättelse till konsulatet m.m. för utlänningar som är frihetsberövade med anledning av misstanke om brott.

Jag vill understryka vikten av att även informationen till personer som är frihetsberövade av andra skäl än misstanke om brott lämnas skriftligen, och naturligtvis på ett språk som den intagne förstår. Även en sådan intagen bör ha tillgång till informationen under hela frihetsberövandet – antingen genom att den finns tillgänglig i cellen eller genom att han eller hon får en kopia av informationsbladet. Att endast i förbigående få del av skriftlig information är inte tillräckligt för att den intagne ska anses ha underrättats om sina rättigheter. Det är viktigt att den enskilde ges tid att ta till sig informationen.

Det är även angeläget att all information är utformad så att den är klar och tydlig och lätt att förstå. Om det finns behov av det bör den kompletteras med muntlig information.

När informationen ska lämnas

När det gäller frågan om i vilket skede rättighetsinformationen ska lämnas är regleringen inte enhetlig. För personer som är misstänkta för brott finns det numera vissa uttryckliga bestämmelser i förundersökningskungörelsen. Information enligt 12 § ska lämnas i samband med underrättelse om misstanken och den som anhålls eller häktas ska enligt 12 a § utan dröjsmål få information om bl.a. rätten att få frihetsberövandet prövat av domstol och om rätten till hälso- och sjukvård. Bestämmelserna är dock inte heltäckande. En frihetsberövad person har t.ex. redan före beslut om anhållande och häktning rätt till hälso- och sjukvård och att få en närstående person underrättad. Han eller hon bör därför också informeras om detta i ett tidigare skede. Det ska även noteras att information om misstänkt brott och grunden för frihetsberövandet ska lämnas redan vid gripandet.

Enligt min mening är det generellt sett angeläget att rättighetsinformationen lämnas i så nära anslutning till att ett frihetsberövande inleds som möjligt. Detta innebär inte att informationen ska lämnas redan vid gripandet, men det bör ske senast i samband med att den misstänkte tas in i arresten.

En sådan ordning gäller för information om verkställighetens innebörd. Sådan information ska enligt häktesförordningen lämnas i samband med att en person tas in i arrest. Det är av praktiska skäl lämpligt med enhetliga rutiner för de som tas in i arrest på grund av misstanke om brott och de som tas in av andra skäl, såsom vid omhändertagande för ordningsstörning eller berusning. Att information lämnas i så nära anslutning till frihetsberövandet som möjligt ansluter även till de uttalanden

som gjorts av Europarådets kommitté mot tortyr och FN:s underkommitté mot tortyr, som redovisats ovan.

Polismyndigheternas rutiner

Med undantag för rätten till utomhusvistelse och viss annan praktisk information innehåller Riksåklagarens och Rikspolisstyrelsens informationsblad i huvudsak de upplysningar som kunde krävas innan de nya bestämmelserna i förundersökningskungörelsen trädde i kraft. Informationsbladet får nu kompletteras med bl.a. information om rätten till insyn i utredningsmaterialet och rätten att inte behöva yttra sig över misstanken.

Av utredningen har det framkommit att man vid cirka hälften av polismyndigheterna överlämnar informationsbladet i samband med intagningen i arresten. Vid övriga myndigheter är rutinerna skiftande och i vissa fall bristfälliga. Det framstår t.ex. i många fall som otydligt vem som ansvarar för att informationen lämnas. Vid ett antal arrester lämnas informationen endast muntligen och i några fall får den intagne endast under en kortare stund ta del av den skriftliga informationen, t.ex. genom ett anslag vid avviseringsplatsen. Som angetts ovan är detta inte godtagbart. När det gäller intagna som är anhållna eller häktade finns det dessutom enligt de nya bestämmelserna i förundersökningskungörelsen krav både på skriftlig information och på att den intagne ska ha tillgång till den under hela frihetsberövandet.

Det är anmärkningsvärt att så få arrester använder sig av de översatta informationsbladen. Eftersom informationsbladet finns på ett fyrtiotal språk borde det sällan vara ett problem att ge skriftlig information på ett språk som den intagne förstår.

Informationsbladet tar sikte på personer som är intagna för att de är misstänkta för brott. Det finns, såvitt har framkommit, inte någon särskild ordning för information till personer som är frihetsberövade av andra skäl. Som framgått ovan ska emellertid även dessa personer få viss information.

Utredningen har således visat att det finns brister när det gäller rutinerna kring om, när och hur intagna i arrest informeras om sina rättigheter och om verkställighetens innebörd. Det är viktigt att Rikspolisstyrelsen dels kompletterar informationsbladet, dels tar fram information som är särskilt anpassad till personer som inte är misstänkta för brott (se t.ex. JO:s beslut om underrättelse till närstående vid omhändertagande för berusning den 11 juni 2013, dnr 2293-2012). Det är vidare angeläget att Rikspolisstyrelsen verkar för att det införs rutiner hos polismyndigheterna som innebär att samtliga intagna får del av informationen på ett rättssäkert sätt, i enlighet med det som har angetts ovan.

Dokumentation

Det har framkommit att det vid ett stort antal arrester inte finns någon ordning för hur man ska dokumentera att den intagne har getts informationen. Vid JO:s inspektioner har det vid vissa arrester framförts att man inte behöver dokumentera detta eftersom man alltid lämnar information. Det dokumenteras alltså endast om

man av någon anledning inte lämnar informationen. Ett sådant resonemang är inte godtagbart. Jag vill därför understryka vikten av dokumentation även i detta avseende, bl.a. från kontroll- och rättssäkerhetssynpunkt. Ett krav på dokumentation behöver inte vara särskilt arbetskrävande utan handlar närmast om lämpligt utformade blanketter.

När det införs rutiner för hur information ska lämnas bör dessa även omfatta ett krav på dokumentation, vilket också kan fungera som en påminnelse att lämna informationen.

Uppföljning m.m.

Rikspolisstyrelsen har uppgett att man har för avsikt att ta fram en ny föreskrift för polisarrester med bestämmelser om när och hur information om rättigheter ska lämnas till intagna. Med hänsyn till att det är en grundläggande rättighetsfråga är det viktigt att detta sker skyndsamt. En ny föreskrift och förbättrade rutiner, tillsammans med de nya bestämmelserna i förundersökningskungörelsen angående viss rättighetsinformation, bör leda till att informationen till intagna förbättras. Jag har för avsikt att följa upp om, när och hur intagna i arrest informeras om sina rättigheter och verkställighetens innebörd samt vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av detta beslut.

Med dessa synpunkter avslutas ärendet.